

Alapítványosítás és autonómia

A fejünk felett, nélkülünk?

Információk szabad egyetemi polgárok számára

Az állam szerepei

Az állami egyetemek esetében az állam (az illetékes minisztériumon keresztül) kétféle módon irányítja az egyetemek életét:

- **Ágazati irányítóként**, megalkotja a minden felsőoktatási intézményre érvényes jogszabályokat
- **Fenntartóként**, azaz szétosztja az állami egyetemek működésére biztosított költségvetési forrásokat és meghatározza működésük kereteit: ebbe beletartozik a rektor személyének valamint a szervezeti és működési szabályzatnak a jóváhagyása is.

A NER és az egyetemi autonómia

Az Alaptörvény és a hatályos felsőoktatási törvény nem használja az autonómia fogalmát, csak az oktatás és a kutatás szabadságáról szól. A szervezeti és állami intézmények esetében a gazdálkodási önállóságot kifejezetten tagadja.¹

Ugyanakkor a törvény a tanszabadság alanyává az egyetem szenátusát teszi, és kifejezetten védi a fenntartó ezt esetlegesen sértő intézkedéseivel szemben.² Ez a rendelkezés még a magánegyetemekre is vonatkozik.

Az autonómia szűkítése 2011–2019

2011: Felsőoktatási törvény, autonómia nélkül

2011–2015: A szenátus csak rangsorolja a rektori pályázatokat, de a fenntartó (az állam) tetszése szerint választ közülük

2016: A kancellári rendszer bevezetése – a kancellár senkinek nem felelős az egyetemen belül

Az egész időszakban:

- A felsőoktatás költségvetési támogatásán belül növekszik a miniszter tetszése szerint, általa elosztható összegek aránya
- A Magyar Akkreditációs Bizottság önállóságának és jelentőségének visszaszorítása¹

Mi változik az alapítványba szervezéssel?

Az állam a fenntartó jogait átadta az általa létrehozott alapítványoknak. A finanszírozáshoz igénybe vehető költségvetési forrásokat az állam nem egyszerűen kiosztja, hanem az alapítványok kuratóriumának meg kell állapodnia az állammal a támogatás mértékéről és feltételeiről.

Az alapítványosított egyetemek ezután magánegyetemnek számítanak, így a felsőoktatási törvény a fenntartónak lényegesen erősebb jogokat biztosít, mint az állami egyetemek esetében, **a szenátus jogainak rovására.**¹

Az alapítványosítás lehetséges előnyei¹

- Pénzügyi, bürokratikus, munkajogi kötöttségek csökkentése
- Az egyetem államtól való függőségének csökkenése, és ezáltal az autonómia növelése
- Gazdasági szereplők bevonása a gazdasági környezethez való jobb alkalmazkodás érdekében
- Az egyetemek vagyonának növelése adományok révén

Az alapítványba szervezés hátrányai

- Az egyetemek társadalmi funkcióinak háttérbe kerülése a gazdasági funkciókkal szemben.
- Menedzserszemléletű egyetemirányítás erősödése.
- Megszűnik az állami felelősségvállalás a képzésekért.
- Gazdaságtalannak minősített szakok veszélyeztetettsége.
- Közalkalmazotti státusszal járó előnyök elvesztése minden dolgozó számára.

Magyar specialitások

- A nyilvánosság és az egyeztetés teljes hiánya mind az átalakulási folyamat, mind az új fenntartási formát meghatározó alapküldetvények (alapító okirat, szervezeti és működési szabályzat) megalkotása során.
- Kuratóriumi tagok egyeztetés nélküli, politikai, ideológiai szempontok alapján történő kinevezése.
- Az állam az alapítói jogoknak a kuratóriumra ruházásával örökös hatalmat biztosít az egyetem felett az általa kijelölt személyek részére.
- Ezek az intézmények továbbra is az állami finanszírozástól függenek, és ezért a pénzügyi kötöttség lazítása látszólagos.

Ami nálunk nincs, de másutt van

- A világ alapítványi egyetemein az oktató és tudományos munka vezetése az egyetemi polgárok választott képviselőinek a kezében van, élükön a szenátussal és a rektorral.
- Az egyetemnek döntő szerepe van a board/kuratórium tagjainak kiválasztásában.
- A közalkalmazotti státusz hiánya az alapítványi forma velejárója, de a vezető oktatók határozatlan idejű és csak nagyon szélsőséges esetben felmondható (tenure) kinevezéssel rendelkeznek.
- A kuratórium jogköre korlátozott.
- Vannak jelentős támogatók, finanszírozók.

Alapítványosítani akár érdemes is lehet –
csak nem úgy, ahogy nálunk csinálják!

Jegyzetek/1.

- 3. dia:
  - ¹Alaptörvény X. cikk (3)
  - [²Nemzeti Felsőoktatási Törvény \(Nftv.\)](#) 12.§ (2), 75.§ (1)
- 4. dia:
  - ¹A MAB 2011-ig az egyetemek delegáltjaiból állt és maga választotta meg az elnökét. A 2011-es Nftv. szerint az elnököt és a tagok felét az illetékes miniszter bízta meg. Erőteljes európai nyomásra az összetételt úgy módosították, hogy a minisztériumi megbízottaknak éppen ne legyen abszolút többségük, viszont az egyetemet fenntartó egyházaknak külön biztosítottak helyeket. (Az akkreditációs bizottság nem tárgyal olyan kérdéseket, amik a fenntartók illetékességi körébe tartoznak.) 2017 óta a MAB csak olyan szaklétesítési indítványokat tárgyalhat, amiket a minisztérium már jóváhagyott.

Jegyzetek/2.

- 5. dia:
  - ¹Nftv. 94.§ (2b)
- 6. dia:
  - ¹Arra, hogy állami egyetemeket alapítványivá alakítottak, Finnországban találunk sikeresnek mondható példákat (Aalto Egyetem, Tamperei Egyetem). Ezek a magyar fenntartóváltásokhoz is példaként szolgáltak, de alapvető fontosságú különbségek vannak az átalakítási folyamatok között (lásd a további diákat). Az átalakítás eredményeinek értékelése itt olvasható:
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/16105/1/okm33.pdf?sequence=4&isAllowed=y> , angol nyelvű összefoglaló a 8. oldalon.